

GAZET'A TRANSILVANIEI.

Gazet'a esce de 2 ori: Marcurea si Sambet'a, Fieca una data pe septemana, — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl. pe 1/4 3 fl. v. a. Tieri esterne 16 fl. v. a. pe unu anu seu 40 doideceri, or 3 galbini mon. sunatoria. Se prenumera la postela p. r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie ad. cam 10 vorbe mari seu mici inserate se ceru 8 cr. Taos'a timbrala e 30 cr. de fiecare publicare. Fara depunerea acestui pretiu inainte nu se voru mai primi publicari.

Nr. 52.

Brasiovu, 13/1 Iuliu 1864.

Anulu XXVII.

MONARCHIA AUSTRIACA.

Dela dieta.

Proiectu de lege

despre schimbarile necesarii in impartirea politica a Marelui Principatu Transilvani'a, spre usiorarea unei administratiuni si justitii regulate. (Urmare).

VI. Municipiulu Fagarasiului (districtulu Fagarasiu) susta din cercurile Avrigu, Fagarasiu si Branu. Cerculu Avrigului cuprinde:

a) Totu procesulu Porumbacului; b) din procesulu Sambatei comunele: Vistea inf. si superioare, Besimbacu, Dragusiu, si Corbi; c) din scaunulu Sabiuului comunele Avrigu, Sacadatu, Porcesci, Siebesiu inferioare si superioare, Racoviti'a, Carti'a, Feldior'a si Colunu; d) din fostulu scaunu alu Nocrichiului comun'a Glimboc'a; e) din procesulu Ghigiasei, alu fostului com. Alb'a superioare comun'a Noulu (rom.); f) din procesulu Birghisiului acelu fostu comitatu comunele Rucaru si Gainariu.

Cerculu Fagarasiului (ce are si o espositura in Veneti'a inf.) cuprinde:

a) Procesele Becleanului si ale Venetiei intregi; b) din procesulu Sambatei, comunele: Sambata inferioare si superioare, Voivodenii mari si mici, Lis'a, Ludisioru si Posiort'a; c) din scaunulu Cincului mare comun'a Calboru; d) din scaunulu Rupei comunele Sion'a si Gainari; e) din fostulu com. Alb'a superioare si adeca: din procesulu Birghisiului comun'a Galatiu, din procesulu Palosiului comunele: Crihalm'a si Longodari; din procesulu Hoghisului, comunele: Dot'a Hoghisu, Fontan'a, Matefaleu si Bogat'a; f) din procesulu Mandrei, comunele: Buciumu, Ohab'a, Sinca vechia si noua, Vadu, Siarcaiti'a, Mundr'a si Todoriti'a; g) urbea: Fagarasiu.

Cerculu Branului cuprinde:

a) Din procesulu Mandrei comunele Poianamarului si Holbavu; b) procesulu Branului totu.

VII. Municipiulu Odorheiului (secuimea) susta din cercurile: Chesdi-Osiorheiu, Sepsi St.-Georgiu, Covasn'a, Baraoltu, Ciucu-Sered'a, Ciucu-Siomlio, Giergio-St.-Miclausi, Odorheiu sec., Cristurulu sec., Macafalau, M.-Osiorheiu, (comunele satene) Dicio-St.-Martinu, Vintiu superioare si urbea libera regia Muresiu-Osiorheiu.

Cerculu Chesdi-Osiorheiului cuprinde:

a) Tote comunele scaunele filiale Chesdi; b) din fostulu com. alu Albei superioare, procesulu Pesilnicului totu.

Cerculu Sepsi St.-Georgiului cuprinde:

a) Tote comunele scaunului filiale Sepsi; b) din fostulu com. Albei superioare procesulu Hidigului, — cu eschiderea comuneloru: Augustinu, Ormenisiu, Racosiului superioare.

Cerculu Covasnei cuprinde tote comunele scaunului filiale Orbay.

Cerculu Baraoltului cuprinde:

a) Tote comunele scauneloru filiali: Bardotiu si Miclosvar; b) din fostulu com. alu Albei superioare comunele: Racosiulu inferioare din procesulu Palosinului si

Racosiului superioare, Augustinu si Ormenisiu din procesulu Hidigului.

Cerculu Ciucu-Seredei cuprinde:

a) Tote comunele scaunului; b) tote comunele scaunului Ciucului inferioare.

Cerculu Ciuculu-Simleului cuprinde tote comunele scaunului Ciuculu superioare.

Cerculu Georgi-St.-Miclausiului cuprinde:

a) Tote comunele scaunului filiale Gyergyo; b) din fostulu comitatu alu Turdei: Comin'a Topliti'a (cu partile ei) din procesulu Ieciului.

Cerculu Odorheiului secuiescu cuprinde: tote comunele din procesele: Patacfalau, Bögöz, Homorodu, Olahfalau (Romanesci) si Fartiadu.

Cerculu Cristurului-secuiescu cuprinde:

a) Tote comunele din procesele: Paraidu, Etéd, Cristuru, (Keresztur) si Bözöd; b) din fostulu comitatu Alb'a superioare comunele Feleacu ung. si Sedriasiu, din procesulu Reteniloru; c) din fostulu comitatu cetatea de balta comunele: Siardu, Andrasifalaulu romanescu, Boiulu mare si micu, Hidegcutu, din procesulu Nadesiului.

Cerculu Macfalaului cuprinde:

a) Tote comunele din procesele: Abodu, Jobagifalau, Selye si Sovat'a; b) din fostulu com. Cetatea de balta, comunele: Balavasiaru, Chendu micu si mare, Egresitau, din procesulu Nadesinului.

Cerculu Muresiu-Osiorheiului cuprinde:

a) Tote comunele din procesele: Gaal si Galfalaulu sec.; b) totu procesulu Bandului campestru, cu eschiderea comuneloru: Malomfalau, Siasia si Oroiu; c) tote comunele procesului Siamsionu cu esceptiunea comunei Siamsion si prediului Madarasiulu campestru; d) din fostulu comitatu: Cetatea de balta comunele Teremia mica si satu nou, din procesulu Teremiei.

Cerculu Dicio St.-Martinului cuprinde remasiti'a din fostulu com. Cetatea de balta si adeca:

a) Din procesulu Zagharului comunele: Coroiu St.-Martinu, Coroiu, Soimusiu, St. Laslau rom., Saplacu, Odorheiu; b) din procesulu Cundului comunele: Bernadea, Bacn'a, Dai'a, Deasiu, Capeln'a sup., Goganu, Varoli'a, Heringlabiu, Hidrifalau, Ciavasiu, Lepindi'a si Mic'a; c) din procesulu Galfalaului comunele: Abusiu, Adamusiu, Boziasu, Custelicu, Dicio St.-Martinu, Dimbau, Galfalau, Craifalau, Poci'a, Siomfalau si Sauc'a; d) din procesulu Jernotului comunele Chirileu, Chiril-u St.-Paul, Vidrasau, Cipau si Ugr'a; e) din procesulu Teremiei comunele: Bersineu, Teremi'a mare, Cergaulu mare si micu, Futacu, Lascudu, Jiulusu, Subpadure si Vaidacuta.

Cerculu Ariesiului (Vintiului superioru) cuprinde:

a) Scaunulu Ariesiului; b) din fostulu comitatu: Turd'a si adeca: din procesulu Ariesiului comunele: Fugudinulu inferioru si superioru, Deci'a, Cristesiu; San-Martin si Vaida-Sigu.

Urbea libera regia Muresiu-Osiorheiu formesa pentru sene unu cercu.

VIII. Municipiulu Reginului (com. Reginului) susta din cercurile (vice-comitatele) Gurgiu St.-Imru, V. St.-Ioan'a, Ormenisiu si Ludusiu.

Cerculu Gurgiu St.-Imrului cuprinde:

a) Procesulu Jeciului din fostulu com. Turd'a, cu eschiderea comunei Topliti'a (cu partile ei), Rip'a inferioare si Dumbrav'a; b) comunele Rusii-munti si Morareni din districtulu Naseudului; c) procesulu Gurgiuului cu eschiderea comunelor: Bec'a unghuresca si romanesca, Cacusiu, Chincesiu, St. Mihaiu-Telicu, Sierbeni, Chiheriu inferioare si superioare, Urisua inferioare si superioare.

Cerculu V. St.-Ioanei cuprinde:

a) Comunele eschise sub lit. c) din cerculu Gurgiu St.-Imrului; b) procesele: Jara si St.-Iona intregi; c) procesulu Reginulu cu eschiderea urbei: Reginulu sasescu; d) din comitatulu Clusului si adica: din procesulu Milasiului comunele: Ercia mare, Faragau, Tonciu, Sfantulu, Hrastasiu si Filipisiu micu.

Cerculu Ormenisiului cuprinde:

a) Din fostulu com. Clusiu procesulu Milasiului, cu eschiderea comunelor sub lit. d) s'au incorporatu cu cerculu St.-Ioanei; apoi procesulu Ormenisiului intregu, in fine din procesulu Teacei comunele Budurlau si Bratfalau; b) din fostulu com. Turd'a comunele: Pogaciaoa si Riciulu-Campestru.

Cerculu Ludosiului cuprinde:

a) Procesulu Pogaciaei cu eschiderea comunelor Pogaciaoa si Risiulu-Campestru; b) procesulu Bogatei; c) din scaunulu secuiescu alu Muresiului — procesulu Banduti-Campestru, comunele: Malomfaleu, Siasia si Orioiu; apoi din procesulu Siamsiodului comun'a: Siamsiodu si prediulu Madarasiulu-Campestru.

IX. Municipiulu Naseudului (districtulu Nasaudu) susta din cercurile: Naseudu, Rodn'a si Monoru.

Cerculu Naseudului cuprinde:

a) Procesele Naseudu si Zagra (intregi); b) din comitatulu Solnocului si adica: din procesulu Pétrei comunele: Pétra Teuza, Miresiulu rom. si Sasarma; — din procesulu Becleanului comunele: Nemegia ung. si rom., Vireagu, Teuri, Cociu, Minthiu, Prislopu, Lusca si Intreadamu; c) din fostulu com. Doboca si adica din procesulu Chiralesiului comunele: Brasfaleii inferioari si superiori si comun'a Caila.

Cerculu Rodnei (ce are si una espositura in Bargau) cuprinde:

a) Tóte comunele proceselor St. Georgiu, Rodn'a si Bargau; b) comun'a Cusma din procesulu Bargaului (alu fostului comitatu Doboca).

Cerculu Monorului cuprinde:

a) Procesulu Gledénului cu exceptiunea comunelor Rusii-munti si Morareni; b) din procesulu Bargaului alu fostului com. Doboca comunele: Sebesiulu inferioare si superioare, Ardanu, Barladu, Frisiu, Badusiu, Sieulu mare, Serlingu, Simotelnicu, Soimosiu si Orheiu; c) din procesulu Teacei (com. Clusiu) comun'a Ripa superioare; d) din procesulu Jeciului (com. Turd'a) comunele Rip'a inf. si Dumbrava. —

— Dupa ce in sedinti'a din 7 Iuliu refer. Schnell desluci neadiunsulu patentei din 21 Iuliu 1854 propune principale conducatori ale comisiunei pentru urbarialitati, care sunt urmatóarele: a) se se defiga cu precisiune genuina conceptulu lucrului ad. care se fia obiectulu rescumperarei din mediulóce proprie? b) Se se defiga, ce are se se face cu ereditatile siculice? c) A se crutiá geleri pe catu sepóte intru rescumpararea prestatiunilor urbariali, din mediuloce proprii d) se se pórté grigia, cá nu cumva vre-unu pamentu dosdamnatu din mediulócele tieriei se devina inca una data obiectu de rescomparare din mediulóce proprie, si dupa reportu se defipse desbaterea generala pe 8 Iuliu. Lui Maager apoi se dede concessiune pe 6 septemani, consiliariului de curte D. Moldovanu pe 8 septemani si in urma dede dep. Puscariu si consocii una propunere, cá in favórea preotimei romane si a invetiatorilor se se modifice §-i 48 si 49 ai legi urbariale din 1854.

In siediti'a din 8 Iuliu veni desbaterea generala la propósiunea a **D-a** (dessarcinarea pamentului) si dupa-ce comisiunea 'si da reportulu impreunatu cu propósiunea dep. Dr. Ratiu, privitóre la impartirea pasiunilor si padureloru, C. Schmidt propuse, cá reportulu se se indreptese comisiunei provocanduse acést'a, cá se pertraptese si referese preiectulu regimului despartitu de propunerea Drlui Ratiu, ér' Puscariu adause, cá si propósiuniile lui se se prelucre deodata. In fine se dede unu terminu de 15 zile comisiunei spre a face acést'a.

Koronka reg. 'si arata cu acesta ocaziune nespus'a sa dorere, candu privesce la bancele cele góle, din cari lipsescu posesorii unghuresci. Si mai mare dorere simte din cuprintulu reportului comisiunei pentru proiectulu de dessarci-

nare (punctele de mai susu) si apoi pone intrebarea, deca este cu dreptu, deca e posibilu a pertracta obiectulu acest'a in impregiurari cá acéstea?! Nu denéga competinti'a dietei, ci o face numai atenta, ca reportulu com. taia oblu in dreptulu privatu si proprietatea de pamentu; si interesele natiunali maghiaro-secuie vinu a-ci sub cestiune. Cuventulu „siculica hereditas“ dice, singuru dovedesce, ca s'a dechiaratu resbelu drepturiloru natiunei secuie. Acést'a intrebatiune se se de la o parte; ca-ce deca s'au desbraeatu dnii posesori maghiari de dulman'a cea aurita, se nu se mai despoia acumu si de camésia (alusione, ca ei s'au lepadatu din generositate de drepturile loru in favórea poporului. Pana si principiulu proiectulu acestuia, cá posesorii de mai nainte se fia siliti a se invoi la rescumperare, fara cá se li se lase voia de a hotari ei pretiurile prestatiiloru, dice K.; e una nedreptate strigatóre; apoi descriindu mai incolo starea si relatiunile posesoriloru nobili din secuime facia cu curialistii dice, ca prin legea acést'a s'aru fórté nedreptati nobilimea; in urma se dechiaru in contr'a posibilitatei de a se rescumperá pamenturile secuiesci urbariale, proponendu a se amená reportulu, pana candu diet'a va fi astu felu compusa, in catu si posesorii se fia representati in ea or in astá ori intr'alta dieta, si provóca pe sasi si romani, cá se apere drepturile maghiariloru si ale secuiloru. Koronka nu fú spriginitu de nimeni cu atatu mai vertosu, ca elu cutedia a afirmá, ca deca n'ar fi fostu intaritari (buitogatai) la mediulocu, relatiunile contraverse dintre domni si socii supusi ar' fi de multu resolvable pe calea invoirei (alias insialarei).

Bohetielu combate parerile lui Koronka dicundu, ca cu care dreptu au decisu dd. de mai nainte asup'ra sortii fosti loru loru supusi fara ai intrebá pe acestia, cu acelasu dreptu se póte acumu decide asup'ra drepturiloru fostiloru dd., candu ei se eschidu singuri pe sene dela dieta; sub unirea celoru 3 natiuni se întielegea numai boerimea, ér' cu poporulu, care portá cele mai mari sarcini, nu se incheiesenei una uniune; se póte dara luá la petractare caus'a acésta fara a se mai inapoia la comisiune.

Puscariu refrange mai multe obiectiuni parte ale lui K. respondiindu, ca liberarea pamentului in 1848 nu este a se multumi marenimitatei maghiariloru, ci sil'a impregiurailoru fú, care le dicta acést'a, apoi si tier'a a cumparatu scumpu acést'a liberare cu multe milióne, pe care pana candu le va plati, va trece multu tempu. Er' intorcunduse la Schnell, care disese, ca venindu maghiarii aici in tierra au aflatu unu poporu de pastori (pe romanii), ii demustra, ca romanii pe tempulu acel'a au constituitu unu statu sub capulu loru, n'au fostu numai pastori, cu tóte ca starea acestora inca e stare onorifica, si se afla economi de vite romani, Resinarenii, Selistenii, Sacelenii etc., carii potu compará pe multi burgeri, avisandu si la porcii sasiloru Cisnadiani. — De a-ci se ceta a 3-a óra proiectulu de lege pentru sanctionarea si publicarea articuleloru dietali; eara Bedeusisi intemeiesá adausulu facutu la propunerea lui Obert in privinti'a scaderii tempului servitiului militariu, care se concrediu comitetului respectivu.

Aici adaugemu si vorb'a lui „Korunk“, care in Nr. 80 pledésa pentru catu mai curund'a denumire a regalistiloru m. (14 la numéru), pentru-cá se fia representata si natiunea maghiariloru si secuiloru in dieta, si noi credemu ca urbarialitatile, impartirea tieriei si legea electorala va aduná la més'a cea verde si pe dissidenti. —

Trebue se ne aretamu aici si comun'a nóstra durere si temere, ca tooma in momentele cele mai importante romanii voru fi mai pucinu representati in dieta, fiendu unii dupa altii departati cu concessiune; speramu inse, ca la tempu voru parasi tóte interesele in parte si voru acurge la més'a, unde se impartu drepturile prin lupta parlamentaria si sórte, care incoróna rezultatulu ei. —

— In cert'a continuata intre Naseudeni si Bistritieni, dupa cum scrie „B. W.“ au delegatu sen. judicialu dela guvernulu judeciulu comitatensu din Teaca, cá se judece despre pretinsele prevaricari de padure continuate, si asup'ra caror'a magistratulu Bistritiei pusese la cale a casa procedur'a penala. „B. W.“ sperésa, ca reprezentanti'a districtului Bistritiei va cercá tóte mediulócele, va tramite una deputatiune chiar' la Maiestate spre a resturná mesurile acéstea, ce sunt in contr'a constitutiunei sasesci, ca ad s'a preteratu instanti'a prima si a dóua saséscoa si s'a delegatu unu tribunalulu de comitatu. Mare simtiu de dreptate, candu actorulu pretinde, cá elu se fia si judecatoriulu inctului seu!!!

La critic'a proieptului urbarialu

propusu de Dr. I. I. Ratiu.

Proieptulu deputatului I. Ratiu privitoru la reform'a cartorva §§-1 din patent'a urbariale dela 21 Iunie 1854 propusu lu decursulu dietei trecute si concediutu unei comisii a produsu precum scimu, in diurnalele unguresi si nemtiesci ardeleni o polemie destula de ferbinte pana la atata, in catu un'a din foile unguresi nu s'a sfitu a plesni in faci'a propunetorului pana si scopuri comunistiche, séu adica scopuri de a rapi dela unii proprietatea si a o oda altora.

Noi nu ne indoimu, cumca Dr. Ratiu va sci intimpina cu ocaziunea debaterilor respective in dieta tóte acelea arme curatu sofisticate, cu care fú combatutu proieptulu seu pana in ór'a de facia, de aceea noi dia partene renunciamu placerii de a ne face aparatorii séu precum se dice campionii ori secundantii dlui Ratiu. Ceea ce credemu ca nu se cuvine neci noua a trece cu vederea este numai partea din urma a unui articulu esitu in mai multi Nri ai gazetei nemtiesci din Brasiovu in decursulu lunii Aprile si Maiu, intru care se combatu ideile dlui Ratiu privitoare la schimbarea § 48 din patent'a imperat. dela 21 Iunie 1854. Simburele acelei polemii lungi scrise de unu omu de specialitate, adica padurariu (forestieru, Förster), cumca proprietarii (Grundherren) trebuie se aiba cele mai multe paduri, din cauza, ca ei le grijescu si le pastreáa multu mai bine, din contra comunele, sub care elu intielege pe celea foste iobagesci, se capete paduri multu mai pucine, din cauza, ca acestea nu le ingrijescu, cile strica, le stirpescu, precum si pentruca locuitorii sateni cu prea pucine esceptiuni n'au necidecumu trebuintia asia mare de lemne, de aceea loru le e preste capu de ajunsu celu multu cate 9 juguri de o familia. Anume conelusiunea articulului suna asia:

„Deci din tóte cate amu insiratu eu pana acum este chiaru, cumca nu e adeveratu déca cineva sustiene, ca impartinduse padurile intru intielesulu § lui 48 prin acésta esistintia materiala a fostiloru iobagi s'ar' imormenta si s'ar' pregati ruinarea loru. Acesta este unu neadeveru cu atatu mai mare déca consideramu, cumca proprietarii de regula isi voru administra padurile loru mai bine de catu fostii iobagi, cumca padurile proprietaresci voru impedece pradatiunea, cumca aceleasi mai curendu séu mai tardiu voru deveni o reserva tare, care tocma fostiloru iobagi va folosi mai multu; ca ei voru fi mai alesu aceia, carii voru apara tiér'a de devastatiune (pustiire), voru nutri isvorale, valile si riurile, voru ingriji cá livedele si campurile se nu se prefaca in puste de nasipu, si in fine ca voru avé o inriurintia minunata asupra vietii spirituale a poporului; pentruca.

„Noi trebuie se pastramu padurea, nu numai pentru-cá cuptoriulu se nu remana rece eara, ci si pentru-cá pulsurile vietii poporului se bata si in viitoru caldu si veselu.“ *)

Frumóse dorintie, sublime cugetari! Atata numai, ca dn. forestierulu nostru se insiéla cumplitu, déca densulu crede pe proprietarii ardeleni de nu sci cu angeri aparatorii ai padurilor, scaturigineloru, valiloru, riuriloru, livediloru, campiloru si ai poporului intregu, eara din contra pe locuitorii sateloru ii presupune si ia din capulu locului fara picu de esceptiune de totu atati hoti, pradatori, stirpitori de paduri, desecatori ai isvóraloru si riuriloru scl., séu in casulu celu mai banu de nisce vite incalcate, caroru le lipsescu numai córnelu, cu care se 'lu impunga pe dlui si se 'lu alunge intr'acolo de unde au venitu.

Ci óre déca dupa ide'a dlui forestieru satenii in genere sunt dusmani nascuti ai totororu paduriloru si predatori, carii trebuie se stea nesmintitu sub tutoratulu domniloru proprietari, pentru-ce elu nu aplica totu acésta macsima a sa si la satele sasesci, pentru-ce nu cere cá partea cea mai mare o paduriloru sasesci se se ia dela sateni si se se dea dela fiacare totu la cate unu proprietariu unguuru séu secuuiu, séu la cate unu boieriu protipendatu din tiér'a romanésca, séu déca mai vrea, la aristocratii din Boemia si inca alesi din partit'a feudalistica alui Thun et Martinicz, pentru-cá aceia se le administre „mai bine,“ se le apere de pradatiunea si de specelele patriciiloru sasesci si se le tiena de reserva pe viitoru?

Séu ca dóra dn. forestieru tiene de hoti si devastatori numai pe fostii iobagi? Noi sfatuimu acestui advocatu ferbinte alu proprietariloru feudali mari si mici, cá mai nainte de a pune si a dou'a óra pe aipele publicitatii nesce invi-

nui atatu de asupritóre, se nu 'si pregete necidecum a cerceta cam pe vreo diece ani trecuti statistic'a totororu temnieloru Ardealului, a trage din ele paralele in proportiune dupa diferitele clase de ómeni, a calatori totuodata prin tiér'a intréga si a cerceta cu deameruntulu, cate comune iobagesci si cati proprietari si-au pusu padurile loru in carti, in schachu, in biliardu si in calatorii de placeri, cate comune si cati proprietari a u d a t u se li se taia si stirpésia (lazuésca) paduri tinere numai de cate 7 si 10 ani.

Departa se fia de noi, cá pe locuitorii sateni din Ardealu se 'i tienemu de nu sci ce economi buni de paduri, adaugemu inse, ca sciintia, ca vointia, ca poterea loru in privintia economiei paduriloru au fostu pana acum totu atatea nule. Nu negamu earasi ca tieranii in unele tienuturi au predatu in anii din urma din cateva paduri, adica in acelea tienuturi si hotara, pe unde proprietatea padurii le-a fostu disputata prin fostii domni de pamentu séu boieri, pentru-ca tieranii ingrijati si infricati ca voru perde padurile cu totulu, logic'a loru cea simpla naturala au judecatu se se folosésca de ele pana inca mai au timpu. Cunóscemu inse si de acelea comune, care indata ce au intratu dupa tóte formele in proprietatea unoru paduri, au introdusu si ele o economi mai ratiunata si mai departe vedietóre. De alta parte concedemu eara si, ca se afla si in Ardealu cá o dutina dóua de proprietari, carii si voiescu si sci pastra si educa padurile dupa unu metodu ratiunatu, dupa nesce regule pe care le subministra omului si in acestu ramu alu economiei nationale, sciintia. Totu asia inse negamu rotundu, ca majoritatea departe precumpanitóre a domniloru de pamentu ar' fi fostu vreodata séu ca ar' fi in dilele nóstre mai buna económa de pamentu, de catu fostii loru iobagi sateni. Pana la 1848 au fostu si pana si cutitulu in man'a dloru de pamentu; ei au avutu in curtile loru tribunalele patrimoniale, ei s'au aflatu in tóte deregatoriile politice si judetiare din comitate si scaune, ei si ciocoi loru; pe scaunele de onóre, in tabl'a regésca, in gubernu, la cancelari'a curtii au sieditu mai totu din domni de pamentu; eara in cas'a legislativa a tierii din 328 membrii celu pucinu 290 au fostu proprietari mari, midiulocii si cativa ciocoi totu de ai loru. Sciintia, vointia si poterea au fostu numai in favórea proprietariloru; din contra in partea tieraniloru au fostu nesciintia, lips'a totala de o voia libera, eara poterea paralisata cu totulu prin celu mai cumplitu arbitragiu, prin nuiele, corbaci, alunu, temnitia, furci, tiépa, despoieturi si impilaturi de persóna si avere, neci o urma de securitate personala, neci de o lege comunala scrisa si sanctionata, neci de instructiune populara desteptatóre in favórea economiei paduriloru. Deci déca tieraniloru le-ar' fi casiuat a devasta padurile, in voi'a proprietariloru stá de a cere la ori-ce timpu asistintia militara, a 'i infrena, pedepsi, sfarma dupa placu, precum s'a intemplatu acésta de es. la Mihaltiu si Lun'a in 1848, de si in nisce dile fórtu critice. Proprietarii inse si-au predatu ei insii padurile, le-au vendutu fara picu de ordine, au lasatu se se taia si devaste fara cea mai mica supraveghere si instructiune ori-candu au avutu lipsa de bani, pentru-cá se póta petrece in Clusiu, séu mai bine in Pest'a, Vien'a, eara unii in Paris, Briusela, Londra. Totu proprietarii, respective oficiolatele au suferitu cá si satenii eei nepriceputi se faca cu padurile loru ori-ce le va place, numai se 'si capete si dnii vice-spani si szolgabirai oativa stanjini adusi gat'a in curtile loru. Ordinatiunile si instructiunile esite in dilele Mariei Teresiei si ale lui Iosifu II tientitóre a pastrá si educá padurile au fostu delaturate, séu cum dieu moldavo-romanii, puse sub matratia (saltea), pentru-ca aceleasi era octroate, absolutistice, despotice, eara de alta parte „Incltyi Status et Ordines Regni“ nu avea neciodata timpu de a se ocupa cu „bagatele de acestea,“ precum ar' fi de es. o lege de paduritu, lege politienésca pentru campuri, lege comerciala, lege cambiala si alte nimicuri de acelea, care nu meritá neci decum cá se 'si pérda cu ele timpu celu „pretiosu“ o dieta cum era cea din marele Principatu alu Transilvaniei, compusa cum, amu dice cu repositulu c. Stefanu Szécseni, totu din tós törzsökös, torzom borzos valóságos nemes emberek.

In locu de a se lua la disputa cu Dr. Ratiu, dn. forestieru facea multu mai bine, déca remanendu pre longa specialitatea s'a, esia in publicu cu unu proieptu de lege pentru paduritu (Forstgesetz) reformatu si aplicatu la patri'a nóstra spre a se supune dietei spre desbatere si acceptare, care apoi sanctionanduse de monarchulu, se oblege i n t o c m a pe proprietariulu mare, cá si pe tieranu pentru-cá se nu se mai adeverese cunoscutulu proverbu latinescu, quod licet Iovi, non

*) Kronstädter Zeitung Nr. 75 din 11 Maiu a. c.

licet bovi, eara apoi pe longa o instructiune catu se póte mai populara se se propage pana in cele mai departate sa-tuletie ascunse pintre paduri, cum si prin tóte scólele comunale; pentru-ca astadi cum stamu, potemu sustiené si in acésta privintia, cumca orbii conducu pe orbi. Eará pentru-cá legea si instructiunea se prinda locu si se impaciuimu catu se póte mai curendu si mai cu temeiu diferintiele oele fatale din cestiunea urbariala remase dietei de acum de mostenire dela a. 1848 si 1854, diferentie cá acelea, care dica ori-cine cate va voi, judecate si cumpanite mai de aprópe, pentru Ardealu mai sunt inca si astadi multu mai periculóse, de catu tóta asia numit'a cestiune rurala din Moldavo-Romani'a, carea déca o vei cerceta bine, este periculósa numai in fantasi'a capeteloru superficiale.

Preste acésta si totuodata se ingrijéscá odata abi'a si regimulu si legislativ'a Ardealului, si toti aceia dela carii depinde lucrulu, cá pre longa alte institute destinate a pregati pe generatiunile june pentru viéti'a practica se se infiintiese cu poteri unite si o scóla de paduraria (Forstschule), prin carea se se latiéscá cu incetulu idei mai sanatóse nu numai despre conservarea, ci si despre imultirea padurilor in acelea tienuturi ale tierii, in care aceleasi lipsescu cu totul, precum este in Campi'a Ardéalului, séu pe unde sunt rarite si impuoinate, cum de es. pe tienutul Tarnaviloru si pe airea.

Brasiovu 14 Iuliu. Trup'a de artisti dramatiói ai dómnei Fanni Tardini sosi aici abia in septeman'a trecuta intre cele mai mari greutati dela Bucovin'a prin Moldov'a si prin pasulu Buseului. Acea trup'a consta din 20 membrii. Scopulu dnei Tardini este a da in Brasiovu vreo 30 representatiuni romanesci, drame, comedii, vodevile. Audimu oa familiile de aici cá vreo 130 'i aru fi si ascuratu venitul recerutu spre a se sustiené cu trup'a s'a dupa cuviintia pe trei luni. In duminec'a viitóre se incepu representatiunile. Aceleasi se voru da deocamdata in sal'a cea mare a gimnasiunului, adjustata prea bine spre acestu scopu, pana candu sa-l'a teatrului care actú se afla in folosirea unei societati unguresci, se va desierta.

Nu ne indoimu cumca publiculu nostru va privi aceste representatiuni dramatice si musicale nu numai cá unu midiolocu de petrecere, ci le va considera mai vertosu cá oca-siuni prea binevenite spre a da limbei nóstre nationale unu nou sboru si aventu cu ajutoriulu, scenei in acésta epocha, candu ea isi cerca poteri si isi desvólta poteri sale si pe tribun'a parlamentara.*)

Junimea nóstra inspirata de simtiulu nationalu, cá si de gustulu pentru arte se va sci folosi de órele libere spre a propaga si iubirea limbei si gustulu catra arte.

Brasiovu 8 Iuliu. (Calea ferata transilvana). (Capetu). Scimu noi fórté bine, cumca intreprindietorii voru apela adesea la patriotismulu ardeleniloru si voru dice, cá déca le trebuie cale ferata, se daruésca inca loculu pe unde va trece acelasiu. Trebuie in adeveru se se intemple si asemenea daruri; cetati si orasie, póte si sate, cum si proprietarii cei mari, doritori cá se se faca statiuni pe mosiile lor, in hotarale si in vecinatatea lor, se aiba intru nimicu a darui si locu si materialu, pentru-oa lor acelu'daru li se va resplati in sutitu mai tardiu in alta forma. Acelu dileriu inse care 'si are numai cascior'a si gradin'a, cum se o daruésca elu milionariloru, pentru-cá apoi elu se ia lumea in capu? Si acelu fostu iobađiu care 'si are 10 jugere, inse si 10 copii, cine se fia paganulu care se 'lu indemne a darui macar' o palma de locu? Tocma din contra, déca voimu cá poporulu celu mai lipsitu se resufle si se prinda cevasi la poteri, pentrucá se ajunga in stare si de a 'si tiené familiile, si de a porta sarcinele statului, se 'lu aparamu la acésta oca-siune de pagube si se ingrijimu cu totu adinsulu, cá pe partea de mosióre oea da din man'a se se 'si capete pretiulu cuviintiosu. Preste acésta se indemnámú si se dedámú pe locuitori a lua cu totu adinsulu parte la lucrarile recerute pentru infiintia-reá liniei ferate, firesce pe plata precum se da si pe airea; se 'i invatiamu a 'si castiga unelte, cara, carutie s. a. de acelea, cu ajutoriulu carora se póta lucra mai cu sporu, pentru-cá se li se platéscá si mai bine; mai in scurtu, anume partea barbatéscá se se impulpe si arunce pe munca si pe

castigu cu bratiéle sale. De nu se voru folosi ardelenii de acésta oca-siune, de se voru trage dela lucru si voru sta cu manile incrucite si cu gurile cascate admirandu numai pe „ingereii“ cá pe nisce fermecatori, se o scie bine, ca se va implé tier'a de totu felulu de proletari adusi de airea, pentru-cá se lucre in loculu lor.

Poporulu nu scia de cate se intempla pe airea. Preo-timea, amploiatii si tóte clasele mai luminate sunt datóre in interesulu tierii si alu locuitoriloru ei a invatia, destepta, lumina, indemna, mustra pe cei mai simplii, pentru-cá se 'si cunósca si ei atatu interesele, catu si datorintiele lor; eara acesteá trebuie se se faca cu o óra mai nainte, pentru-cá mai apoi se nu fia prea tardiu.

Vedeti, cum altii s'au ingrijitu fórté de timpuriu, de au cumparatu locuri si mosii pe la tienuturile pe unde au speratu ca va trece lini'a calii ferate. Se ne deschidemu si noi ochii, se cautamu impregiuru cu mai multa istetime si nepregetare, pentru-cá nu cumva se ne caimu noi si copiii nostri de nepasarea nóstra.

B.

Cronica esterna.

Dela intalnicile imperatiloru la Kissingen si Karlsbad tóta diurnalistic'a européna se ocupa cu coniecturi mai bine séu mai reu nimerite despre reinvirea santei aliantie intre poteri nordice; si fiendu-ca „Morning Post“, diurnalulu lui Palmerston, numai incetésa a descoperi de pesie peste de pesie, diu a caroru cuprinsu se constata invoirea poteriiloru nordice, cá se pasiéscá intr'una in tóte cestiunile europene: a ajunsu acésta aliantia a fi obiectu de desbatere chiaru si in parlamentulu Angliei, unde Lord Russel deminti unele de pesie, pe candu L. Redclif marturisi, ca le ar' fi vedutu in tecstu francesu. Conte Gramond inse internunciulu Franciei atasiatu lenga cabinetulu de Vien'a reportá chiaru din Karlsbad imperatulu Napoleonu, ca imperatii la Kissingen si Karlsbad s'au invoitu, cá se tiená una in tóte cestiunile oele mai mari, care tienu pe Europ'a in incordare; si ca in indetaiare 'si re-tiene fiacare statu a 'si urmá calea s'a, de unde se vede, ca una astufeliu de invoire pone sórtea Europei in man'a estoru trei poteri, mai vertosu déca potu contá, cá se priméscá si Angli'a aceleasi invoiri. Din vorb'a dn. de Gramond s'aru pricepe, ca intentiunea aliatiloru aru fi indreptata la izolarea Franciei, cea ce se descoperi si dintr'una scrisóre a princ. Gorciacof indreptata catra una principésá rusa Trubezkoi in Parisu mangainduo in bóla, cumca singur'a causa européna, ce mai este de delegatu, e „intrebatiunea Napoleonida.“ Alta nota are diurnalulu de „Kolonias“, care descopere tóte incercarile de coalitiune de pana acum descoperindu, ca Angli'a, vedindu, ca Franci'a adjuta pe poloni pe subtu mana cu planu cá mai apoi se se servéscá de densii, de unguri si serbi in contr'a Austriei spre a-i luá Veneti'a, singura a ciocanitu la usi'a Vienei, Berlinului si Petersburgului, dicundu, ca singuru una coalitiune a celor 3 poteri ar' poté umili ambitiunea Franciei, inse atunci Angli'a nu avú credintia; acum s'a facutu de sene unu feliu de coalitiune intre poteri nordice, dar' Angli'a inca nu va a se inorede lor, de aceea se crede atatu in Londinu catu si in Parisu, ca intalnicia imperatiloru la Kissingen si in Karlsbad va provocá aliantia defensiva si ofensiva a poteriiloru apusane si tocma e se ésa din creii lui Lagueroniere la lumina una brosiura in Parisu intitulata „Intalnicia dela Kissingen si Eurp'a“ „L'Entrevue de Kissingen et l'Europe“. Pe asta córda canta acum diurnalele francese si angleee, ér' cele germane si ruse demintiescu tóte de pesiele esite in „Morning Post“ despre coalitiune. — Intr'aceea imperatulu Napoleonu va merge la lagerulu de Chalons si se scrie, ca va avé acolo intalnire cu L. Clarendon, Palmerston, Princ. Cusa cá si in 1858. — „Botschafter“ scrie, ca pentru primirea Pr. Cusa se voru face mari pregatiri, si ca colonelulu Dim. Cretulescu a sositu in Parisu spre a asterne calea, cá se oascige una stabilitate regimului Romaniei facundu pe Dlu ei mostenitoriu si designandui unu urmasiu din principii straini. — Principele de Wales cu soci'a inca se ascépta cá óspeti in Franci'a.

Finea Sem. primu.

Cursurile la bursa in 13. Iuliu 1864 sta asia:

Galbini imperatesci	—	—	5 fl. 49 cr. v.
Augsburg	—	—	113 „ 25 „

*) Dara de amvonulu pretiloru de ce nu dise-si nimicu domnule publicistu? Not'a culegatoriului de litere.